

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 21 czerwca 2018 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Rozporządzenie (WE) nr 44/2001 – Jurysdykcja w sprawach dotyczących indywidualnych umów o pracę – Artykuł 20 ust. 2 – Pracodawca pozwany przed sądem państwa członkowskiego, w którym ma siedzibę – Powództwo wzajemne pracodawcy – Ustalenie sądu właściwego

W sprawie C-1/17

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Corte d'appello di Torino (sąd apelacyjny w Turynie, Włochy) postanowieniem z dnia 21 grudnia 2016 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 2 stycznia 2017 r., w postępowaniu:

Petronas Lubricants Italy SpA

przeciwko

Liviowi Guidzie,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes izby, J. Malenovský, M. Safjan (sprawozdawca), D. Šváby i M. Vilaras, sędziowie,

rzecznik generalny: Y. Bot,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Petronas Lubricants Italy SpA przez L. Failłę, G. Crespiego oraz A. Valentinię, avvocati,
- w imieniu L. Guidy przez U. Olivę oraz Ch. Germano, avvocati,
- w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez P. Pucciariella, avvocato dello Stato,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Heller oraz F. Moro, działające w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: włoski.

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 7 marca 2018 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 20 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1, sprostowanie – Dz.U. 2009 L 311, s. 35).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach postępowania toczącego się pomiędzy Liviem Guidą, zamieszkałym w Polsce, a jego byłym pracodawcą, spółką prawa włoskiego Petronas Lubricants Italy SpA (zwaną dalej „PL Italy”), z siedzibą we Włoszech, w przedmiocie rozwiązania przez tę spółkę stosunku pracy z Liviem Guidą.

Ramy prawne

- 3 Motywy 11–13 i 15 rozporządzenia nr 44/2001 mają następujące brzmienie:
    - „(11) Przepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i powinny zależeć zasadniczo od miejsca zamieszkania pozwanego, a tak ustalona jurysdykcja powinna mieć miejsce zawsze, z wyjątkiem kilku dokładnie określonych przypadków, w których ze względu na przedmiot sporu lub umowę stron uzasadnione jest inne kryterium powiązania. Siedziba osób prawnych musi być zdefiniowana wprost w rozporządzeniu celem wzmocnienia przejrzystości wspólnych przepisów i uniknięcia konfliktów kompetencyjnych.
    - (12) Jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego wymiaru sprawiedliwości [prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości].
    - (13) W sprawach dotyczących ubezpieczenia, umów z udziałem konsumentów i z zakresu prawa pracy strona słabsza powinna być chroniona przez przepisy jurysdykcyjne dla niej bardziej korzystne niż przepisy ogólne.
  - [...]
  - (15) W interesie zgodnego [harmonijnego funkcjonowania] wymiaru sprawiedliwości należy unikać tak dalece, jak jest to tylko możliwe, równoległych postępowań, aby w dwóch państwach członkowskich nie zapadały niezgodne ze sobą orzeczenia. Należy przewidzieć jasną i skuteczną regulację w celu wyjaśnienia kwestii zawisłości sprawy i postępowań pozostających w związku, jak również w celu zapobiegania problemom wynikającym z różnego określenia w poszczególnych państwach momentu, od którego postępowanie uważa się za zawisłe. Dla celów niniejszego rozporządzenia moment ten powinien zostać określony autonomicznie”.
- 4 Zgodnie z art. 6 pkt 3 tego samego rozporządzenia, który to przepis należy do sekcji 2, zatytułowanej „Jurysdykcja szczególna”, w ramach rozdziału II, osoba mająca miejsce zamieszkania lub siedzibę na terytorium państwa członkowskiego może być również pozwana „w sprawach dotyczących powództwa wzajemnego, które opiera się na tej samej umowie lub na tym samym stanie faktycznym, na których zostało oparte powództwo główne – przed sąd, w którym zawisło [przed który wytoczono] powództwo główne”.

- 5 W sekcji 5 rozdziału II tego rozporządzenia, obejmującej art. 18–21 rozporządzenia, zawarto przepisy jurysdykcyjne z zakresu indywidualnych umów o pracę.
- 6 Artykuł 18 ust. 1 tego rozporządzenia stanowi:
- „Jeżeli przedmiotem postępowania jest indywidualna umowa o pracę lub [są nimi] roszczenia z indywidualnej umowy o pracę, jurysdykcję określa się według niniejszej sekcji, bez uszczerbku dla art. 4 i art. 5 pkt 5”.
- 7 Artykuł 19 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi:
- „Pracodawca mający miejsce zamieszkania w państwie członkowskim może być pozwany:
- 1) przed sądy państwa członkowskiego, w którym ma miejsce zamieszkania;
  - 2) w innym państwie członkowskim:
    - a) przed sąd miejsca, w którym pracownik zazwyczaj świadczy lub ostatnio zazwyczaj świadczył pracę; lub
    - b) jeżeli pracownik zazwyczaj nie świadczy lub zazwyczaj nie świadczył pracy w jednym i tym samym państwie – przed sąd miejsca, w którym znajduje się albo znajdował się oddział, który pracownika zatrudnił”.
- 8 Zgodnie z art. 20 tego rozporządzenia:
- „1. Pracodawca może wytoczyć powództwo tylko przed sądami państwa członkowskiego, na terytorium którego pracownik ma miejsce zamieszkania.
2. Przepisy niniejszej sekcji nie naruszają prawa do wytoczenia powództwa wzajemnego przed sąd, przed którym zgodnie z niniejszą sekcją zawisło [wytoczono] powództwo główne”.
- 9 Artykuł 21 tego rozporządzenia ma następujące brzmienie:
- „Od przepisów niniejszej sekcji można odstąpić na podstawie umowy tylko wówczas:
- 1) jeżeli umowa została zawarta po powstaniu sporu; lub
  - 2) jeżeli przyznaje ona pracownikowi prawo do wytaczania powództwa przed sądy inne niż wymienione w niniejszej sekcji”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 10 Livio Guida został zatrudniony przez PL Italy w 1982 r., a w 1996 r. został oddelegowany do polskiej spółki powiązanej Petronas Lubricants Poland sp. z o.o. (zwanej dalej „PL Poland”), której cały kapitał znajduje się w posiadaniu PL Italy i w ramach której pełnił funkcję prezesa zarządu, natomiast od 1998 r. – funkcję członka zarządu. W 2001 r. zawarł on z PL Poland równoległą umowę o pracę na czas określony, podlegającą prawu polskiemu, która była regularnie przedłużana za pomocą kolejnych aneksów, z których ostatni został zawarty do dnia 30 kwietnia 2016 r. Dwoma pismami z dnia 17 i 29 kwietnia 2014 r. L. Guidzie przedstawiono kilka zarzutów dyscyplinarnych. Zarzucano mu między innymi wielokrotne ubieganie się od PL Poland o zwrot wydatków – i otrzymywanie go – za rzekome podróże służbowe, które w rzeczywistości przypadają na okresy, w których L. Guida był na urlopie, wprowadzanie w błąd PL Italy w odniesieniu do rozliczenia kwot mających na celu zagwarantowanie wartości netto wynagrodzenia otrzymanego w polskich złotych za lata 2012 i 2013, poprzez

przekazywanie tej spółce informacji o korzystniejszym kursie wymiany złoty polski/euro niż oficjalny kurs wymiany oraz spowodowanie niesłusznego wypłacania rokrocznie przez PL Poland na jego rzecz ekwiwalentu za niewykorzystany urlop w latach 2008–2014.

- 11 Pismem z dnia 28 maja 2014 r. PL Italy rozwiązała stosunek pracy z L. Guidą z uwagi na zaistniałą w ocenie spółki uzasadnioną przyczynę. Kolejnym pismem z tego samego dnia został on poinformowany o ustaniu stosunku pracy z PL Poland.
- 12 W dniu 31 lipca 2014 r. L. Guida pozwał PL Italy przed Tribunale di Torino (sąd rejonowy w Turynie, Włochy), żądając stwierdzenia, że rozwiązanie stosunku pracy było bezzasadne, a w każdym razie niezgodne z prawem, oraz zasądzenia od PL Italy odszkodowania przewidzianego w takim wypadku przez prawo włoskie, a także zobowiązania tej spółki do naprawienia szkody niemajątkowej poniesionej z powodu zniesławiającego charakteru rozwiązania stosunku pracy. W tym zakresie L. Guida podnosił, że zarzuty o charakterze dyscyplinarnym były spóźnione i zbyt ogólne, a zarzucane mu czyny nie miały miejsca.
- 13 W dniu 5 grudnia 2014 r. PL Italy stawiła się przed sądem i wniosła o oddalenie żądań L. Guidy. W ramach powództwa wzajemnego spółka ta wniosła o zasądzenie od L. Guidy zwrotu nienależnie otrzymanej przez niego kwoty 143 816,29 EUR z tytułu zwrotu kosztów podróży służbowych, ekwiwalentów za niewykorzystany urlop oraz nadwyżki z powodu zastosowania błędnego kursu wymiany między polskim złotym a euro, uściślając, że PL Poland oświadczeniem z dnia 3 grudnia 2014 r. scedowała na nią te wierzytelności.
- 14 Livio Guida podniósł, że zgodnie z art. 20 ust. 1 i 2 oraz z art. 6 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 włoski sąd nie jest właściwy do rozpoznania powództwa wzajemnego PL Italy.
- 15 Wyrokiem ogłoszonym w dniu 14 września 2015 r. Tribunale di Torino (sąd rejonowy w Turynie) zasądził od PL Italy na rzecz L. Guidy kwotę 100 000 EUR tytułem naprawienia szkody niemajątkowej wynikającej ze zniesławiającego charakteru rozwiązania stosunku pracy, oddalił powództwo w pozostałym zakresie i stwierdził swoją niewłaściwość do rozpoznania powództwa wzajemnego PL Italy na rzecz sądów polskich.
- 16 W tym względzie sąd ten stwierdził, że poprzez przedłożenie odpowiednich dokumentów L. Guida wykazał swoje stałe miejsce zamieszkania w Polsce.
- 17 Orzekł jednak, że chociaż art. 20 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001 przewiduje odstępstwo od obowiązku wytaczania przez pracodawców powództwa przeciwko pracownikom w państwie członkowskim, w którym pracownicy ci mają miejsce zamieszkania, to odstępstwo to znajduje zastosowanie tylko wtedy, gdy pracodawca zamierza dochodzić wierzytelności powstałych w jego sferze prawnej, natomiast nie ma zastosowania, gdy pracodawca dochodzi roszczeń, które początkowo nie były jego własnymi roszczeniami, a które następnie nabył w drodze umowy.
- 18 PL Italy wniosła apelację od tego wyroku do sądu odsyłającego, Corte d'appello di Torino (sądu apelacyjnego w Turynie, Włochy), żądając uchylecia wyroku zasądającego naprawienie szkody niemajątkowej i ponawiając powództwo wzajemne.
- 19 Sąd ten stawia sobie pytanie, czy w świetle art. 20 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001 pracodawca mający siedzibę w państwie członkowskim Unii Europejskiej, który został pozwany przez swojego byłego pracownika przed sądem tego państwa członkowskiego, ma zgodnie z art. 19 owego rozporządzenia możliwość wniesienia powództwa wzajemnego przeciwko temu pracownikowi przed sąd rozpoznający powództwo główne.

- 20 W wypadku gdy taką możliwość można wywieść z art. 20 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001, sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy postanowienie to przyznaje jurysdykcję sądowi rozpoznającemu powództwo główne również w sytuacji, gdy z jednej strony powództwo wzajemne wniesione przez pracodawcę odnosi się do wierzytelności przekazanej przez inną osobę, która jest na mocy równoległej umowy o pracę również pracodawcą tego samego pracownika, a z drugiej strony powództwo wzajemne opiera się na umowie o cesję wierzytelności zawartej między pozwanym pracodawcą a pierwotnym posiadaczem roszczenia po wytoczeniu powództwa głównego przez pracownika.
- 21 W tych okolicznościach Corte d'appello di Torino (sąd apelacyjny w Turynie) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy art. 20 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001 stwarza pracodawcy mającemu siedzibę w państwie członkowskim Unii, który został pozwany przez swojego byłego pracownika przed sądem państwa członkowskiego, w którym ma siedzibę (zgodnie z art. 19 rozporządzenia), możliwość wniesienia powództwa wzajemnego przeciwko pracownikowi przed ten sam sąd, przed który wytoczono powództwo główne?
- 2) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze: czy art. 20 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001 dopuszcza jurysdykcję sądu, przed który wytoczono powództwo główne, również w wypadku gdy powództwo wzajemne wniesione przez pracodawcę nie dotyczy wierzytelności, która pierwotnie przysługiwała pracodawcy, lecz wierzytelności, która początkowo przysługiwała innemu podmiotowi (który jednocześnie był pracodawcą tego samego pracownika na podstawie równoległej umowy o pracę), a powództwo wzajemne opiera się na umowie cesji wierzytelności, zawartej pomiędzy pracodawcą i pierwotnym wierzycielem w dacie późniejszej od daty wytoczenia powództwa głównego przez pracownika?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

- 22 Poprzez swoje pytania prejudycjalne, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy wykładni art. 20 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001 należy dokonywać w ten sposób, że przepis ten przyznaje pracodawcy prawo do wytoczenia przed sądem, przed który pracownik wytoczył powództwo główne, powództwa wzajemnego opartego na umowie cesji wierzytelności zawartej między pracodawcą a pierwotnym posiadaczem wierzytelności po wytoczeniu powództwa głównego.
- 23 W tym względzie należy przypomnieć, po pierwsze, że w odniesieniu do sporów dotyczących umów o pracę w sekcji 5 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001 określono szereg reguł, które – jak wynika z motywu 13 tego rozporządzenia – mają na celu ochronę słabszej strony umowy za pomocą przepisów jurysdykcyjnych korzystniejszych dla interesów tej strony (wyrok z dnia 14 września 2017 r., Nogueira i in., C-168/16 i C-169/16, EU:C:2017:688, pkt 49).
- 24 Przepisy te umożliwiają bowiem pracownikowi pozwanie pracodawcy przed sąd, który pracownik uznaje za najbliższy z punktu widzenia swych interesów, przyznając mu możliwość wszczęcia postępowania przed sądem w państwie członkowskim siedziby pracodawcy lub przed sądem miejsca, w którym pracownik zwykle wykonuje pracę, lub – gdy praca ta nie jest wykonywana w tym samym państwie – przed sądem miejsca, w którym znajduje się przedsiębiorstwo, które zatrudniło pracownika. Przepisy wspomnianej sekcji ograniczają także możliwość wyboru sądu przez pracodawcę, który wszczyna postępowanie przeciwko pracownikowi, a także możliwość odstąpienia od określonych w tym rozporządzeniu przepisów jurysdykcyjnych (wyrok z dnia 14 września 2017 r., Nogueira i in., C-168/16 i C-169/16, EU:C:2017:688, pkt 50).
- 25 Po drugie, przepisy zawarte w sekcji 5 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001 mają charakter nie tylko szczególny, lecz także wyczerpujący (wyrok z dnia 14 września 2017 r., Nogueira i in., C-168/16 i C-169/16, EU:C:2017:688, pkt 51).

- 26 W odniesieniu do powództw wzajemnych norma przewidziana w art. 6 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 została włączona do art. 20 ust. 2 tego rozporządzenia (wyrok z dnia 22 maja 2008 r., Glaxosmithkline i Laboratoires Glaxosmithkline, C-462/06, EU:C:2008:299, pkt 22).
- 27 Mimo to z brzmienia art. 20 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001 wynika, że odwołanie się przez pracownika do norm jurysdykcyjnych, które są korzystniejsze dla jego interesów, nie może wpływać na prawo do wniesienia powództwa wzajemnego przed sądem, przed który wytoczono powództwo główne.
- 28 Wynika stąd, że w sytuacji gdy przestrzega się dokonanego przez pracownika wyboru sądu właściwego do zbadania jego pozwu, osiągnięty zostaje cel uprzywilejowania tego pracownika i nie ma potrzeby ograniczania możliwości rozpoznania tego pozwu wraz z powództwem wzajemnym w rozumieniu art. 20 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001.
- 29 Co się tyczy pojęcia „powództwa wzajemnego”, które nie zostało zdefiniowane w art. 20 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001, należy – mając na uwadze to, co przypomniano w pkt 26 niniejszego wyroku – uwzględnić pojęcie „powództwa wzajemnego” zawarte w art. 6 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 w wykładni nadanej mu przez Trybunał. Z orzecnictwa Trybunału wynika bowiem, że ze względu na prawidłowe administrowanie wymiarem sprawiedliwości przyznanie sądowi jurysdykcji szczególnej dla rozpoznania powództwa wzajemnego pozwala stronom na uzyskanie – w ramach tego samego postępowania i przed tym samym sądem – rozstrzygnięcia w przedmiocie wszystkich wzajemnych roszczeń mających wspólne źródło. W ten sposób unika się mnożenia zbędnych postępowań (wyrok z dnia 12 października 2016 r., Kostanjevec, C-185/15, EU:C:2016:763, pkt 37).
- 30 Takie wspólne źródło powództwa pierwotnego i wzajemnego może znajdować się w umowie albo, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 42 opinii, w sytuacji faktycznej, takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym.
- 31 W tym względzie należy przypomnieć, że L. Guida zawarł umowę o pracę z PL Italy, która posiada 100% udziałów w spółce PL Poland, przed zawarciem z nią szczególnej „równoległej” umowy o pracę, na której PL Italy opiera swoje powództwo wzajemne. Nawet jeżeli postępowanie wszczęte przez L. Guidę dotyczy pierwotnej umowy, rozwiązanie z nim stosunku pracy przez PL Italy, które L. Guida podważa w tym postępowaniu, wynika z tych samych faktów co powództwo wzajemne wniesione przez PL Italy.
- 32 W takich okolicznościach należy stwierdzić, że wzajemne roszczenia L. Guidy i PL Italy mają wspólne źródło w rozumieniu orzecznictwa przytoczonego w pkt 29 niniejszego wyroku i że w związku z tym sąd, przed który wytoczono powództwo główne, jest właściwy do zbadania powództwa wzajemnego.
- 33 Wreszcie, ponieważ sąd, przed który pracownik wytoczył powództwo główne nie jest z góry znany pracodawcy, nie może mieć znaczenia okoliczność, że ten ostatni nabył wierzycelność, na której opiera się powództwo wzajemne, dopiero po skierowaniu sprawy do tego sądu.
- 34 Z powyższego wynika, że wykładni art. 20 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001 należy dokonywać w ten sposób, że w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym przepis ten przyznaje pracodawcy prawo do wytoczenia przed sądem, przed który pracownik wytoczył powództwo główne, powództwa wzajemnego opartego na umowie cesji wierzycelności zawartej między pracodawcą a pierwotnym posiadaczem wierzycelności po wytoczeniu pierwotnego powództwa.

W przedmiocie kosztów

- 35 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

Wykładni art. 20 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy dokonywać w ten sposób, że w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym przepis ten przyznaje pracodawcy prawo do wytoczenia przed sądem, przed który pracownik wytoczył powództwo główne, powództwa wzajemnego opartego na umowie cesji wierzytelności zawartej między pracodawcą a pierwotnym posiadaczem wierzytelności po wytoczeniu powództwa głównego.

Podpisy